

GERNIKA'KO BATZAR-ETXEA (V): AGIRITEGIA

Gernika'ko Batzar-Etxean zaintzen da "Bizkaia Jaunerriko Agiritegi Nagusia".

1366n. urtean asten da eta gaur arte jarraitzen dau. Balio bereizia dauke XV eta XIX gizaldietako agiriak.

EDESTIA

Antxiñako aldietan kutxa aundi baten egozan eta kaxa edo kutxa au zin-eleiza zarrean zaintzen zan.

1622n. urteko batzar baten erabagi eben zurezko kutxa aundi bi egiteko eta orreitan sartu agiriak. Kutxa bi oneik be zin-eleizan geratu ziran.

1684n. urtean beste erabagi au artu zan: Eleizearen ondoan sakristi bat egin eta au izan daitela Jaunerriko Agiritegia. 1696'an amaitu zan lana eta 1.500 errial ordaindu zan, gainera burdiñezko ateak eta beste gauza batzuk.

1826n. urtean Aldundi nagusiak, eleizearen ondoan beste agiri-toki bat egitea erabagi eban, Etxebarri'tar Antonio'ren egitasmoa betetuz eta lenengo arriaren azpian sartu zan orretarako errege-agindua, aldaki bat, eta urte aretako txanpon batzuk.

Agiri-toki onek be-maillea ta goi-maillea daukaz eta goi-maillan balkoi aundiak aurrean burdiñezko eskudela dabela eta puntu-erdiko leioak. Museo'rantza dagoan ormeak zazpi arku daukaz eta mailla bietarako sarrera-ate bi. Kanpoko ormea, egoalderantza, arri landuzkoa da eta gaur zuzendaritza ta zaingo-tokiak dagozan lekurantza be arri landuak dira. Begirategi edo balkoietan egoalderantz puntu-erdiko arkuak eta leioak dagoz.

1956n. urtean agiritoki au barritzatu egin da eta eskaplot bi ezarri dira kaobazkoak.

GOI-AGIRITOKIA

Agiri-moltzoak bi dira: Goikoa ta beekoa. Goikoan dagozan kaobazko eskaplotak 19.664 erreal ordaindu ziran. Goi-errezel bat dauka eta onen apaingarri dira Bizkai'ko Ikurdiak, gudan irabazitako oroigailuak eta idiburuak. Orduan ontzak artzen ziran apaingarriak dira. Age biren gainean dago errezela ageak oiñarri aundiakaz eta erdiraiño dira kanaldunak. Idazki bat: "Bizkai'ko Lege Zarra" zidarrezko izkiz, Jaunerriaren ikurdia eta goiko aurea biribil-erdizkoa. Au da Agiri-toki onetako lekuri gurena eta emen zaintzen da 1526'koa dan Bizkai'ko Lege Zarra eta beste agiri batzuk.

Goi-Agiritokian edesti-agiriak dagoz: Erregeen eskutitzak, Batzar Nagusiak, gudak, itxas-lanak, erritarren arteko gudak (Karlarren alderdiko agiritegirik onenetari-koa), jaun-gurtzarako eta abadeentzat zergak, fogerak,

zenbakiak, bideak, izkilluak, Durango-aldeko barriak, sendien aurretikoak eta abar.

BE-AGIRITOKIA

Erdi-lurpeko tokia da eta agiriak euren lekuetan ipinteko aretoak dagoz bertan, burdiñezko liburu-lekuak eta oneitan Bizkai-maillako agiriak eta errietakoak. Au izan zan aldi baten Lumo'ko Udaletxea.

LEGE ZARRA (FORUAK)

Aztertu daigun era bereizian forua edo Lege Zarra.

Gure Jaunerriak 1877n. urtera arte bere Lege Zarra izan dau. Lege Zarra edo forua ez dira besterik antxiñako legeak, usadioak, ekanduak, aske-aginduak, eta lege bereziak baiño eta oneik beti izan dira Jaunen aldetik (erregeak izan naiz izan ez) onartuak eta itzalez begiratuak.

Bizkai'ko Jauna izateko lege oneri eutsi eta barau zaintzeko zin egin bear zan. Gaztela'ko Erregeak beti egiten eben zin au Bilbao'n, eta Larrabetzu'n dan Goiko Eleizako San Emeterio ta Zeledonio'n, Bermeo'ko Eupe-me Deunan eta Gernika'ko Andra Mari Zarraren eleizan. Azkenengo au izaten zan ziñik aunditsuenak.

Lege Zar oneik lur laurako edo eleiz-ateetarako ziran balioko eta urietan eta Orduña uri nagusian Erregelegeak eta eurak irasi ziranean ezarritako legeak ziran balioko.

Asieran Lege Zar au buruz eta berbaz jakiten zan baiña idatzi be egin ziran azkenean, 1452'ean foru zarra eta 1526'ean foru barria. Foru barriaren idazleak Martin Saez de Naja'ren etxean batu ziran, Bilbao'tik kanpoan eta arin egin eben lana. Foru barri au Jaunerrian onartu eben eta gero Balladolid'en egoan Gaztela'ko Kontzeilluan eta Karlos lenengoak emon eban irarteko baimena. 1528'ean amaitu zan dana.

Batzar-etxeko agiritegian dago 1526n. urteko foruaren esku-idatzia, ale bakarra ta balio aundikoa, I Karlos Erregeak izenpetua, irarteko baimenagaz.

Zori txarrez, Lege Zar edo Foru guzti oneik beti idatzi izan dira erderaz. Oraintzu (1981'ean) Arabarra izan arren Bizkai'ko euskerea egiten dauan eta Oleta'ko Semea dan Puxana ta Agirregabiria'tar Pedro'k euskeratu dau azkenengo Foru-Liburu au. Eskerrik beroena zor dau tsagu abade on-zintzo oneri eta laguntzaille ona izan dauan Jose Estornes-Lasa'ri. Bizkai'tar guztiak irakurri bear leukee liburu aundi eta eder du.

OLAZAR'tar Martin'ek